Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

ПРОГРАМА
комплексного кваліфікаційного екзамену
з «Сучасних технологій логопедичної та реабілітаційної роботи»

ОС «магістр»
спеціальність: 016 Спеціальна освіта
(денна та заочна форма навчання)

Умань-2020

Пояснювальна записка

Основною **метою** комплексного кваліфікаційного екзамену із «Сучасних технологій логопедичної та реабілітаційної роботи» є перевірка залишкових знань та умінь здобувачів вищої освіти.

Випускник повинен володіти такими **компетентностями:**

– здатність управляти освітнім процесом у закладах спеціальної освіти та закладах дошкільної, загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням, встановлювати стосунки з суб'єктом комунікації;

– здатність до проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини з особливими освітніми потребами, розроблення рекомендацій щодо програми навчання та виховання, особливостей організації психолого-педагогічної допомоги відповідно до потенційних можливостей психофізичного розвитку дитини;

– здатність до застосування знань про психологічні механізми навчання та виховання дитини з особливими освітніми потребами для забезпечення спрямованої соціалізації;

– здатність здійснювати комплексний корекційно-педагогічний, психологічний, соціальний та реабілітаційний супровід дітей з особливими освітніми потребами у закладах спеціальної освіти та закладах дошкільної, загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням;

– здатність моделювати та організовувати освітній процес у закладах спеціальної освіти та закладах дошкільної, загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням;

– володіти навичками міжособистісного спілкування та професійного співробітництва в команді у процесі професійної діяльності;

– володіти навичками ефективних технологій психолого-педагогічної, соціально-реабілітаційної, корекційно-розвиткової роботи з дітьми з особливими освітніми потребами;

– здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Програмні результати навчання:

– уміння використовувати закономірності, історичні та сучасні досягнення у галузі спеціальної та інклюзивної освіти;

– уміння застосовувати сучасні освітні, реабілітаційні, інформаційні, психолого-педагогічні технології у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах закладів спеціальної та загальної освіти з інклюзивним навчанням, служб, організацій, установ сфери освіти, охорони здоров'я, соціального захисту;

– уміння здійснювати правову, фінансову, реабілітаційну, соціальну, психолого-педагогічну підтримку особам з особливими освітніми потребами;

– уміння аналізувати та оцінювати стан та якість освіти дітей з особливими освітніми потребами;

– уміння здійснювати просвітницьку роботу з питань спеціальної та інклюзивної освіти;

– уміння здійснювати психолого-педагогічний та реабілітаційний супровід дітей з особливими освітніми потребами в освітньому просторі, зокрема інклюзивному освітньому середовищі;

– володіння навичками проектувати і здійснювати освітній процес з урахуванням сучасної соціокультурної ситуації;

– володіння навичками професійного співробітництва

– володіння інноваційними технологіями в логопедії.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

знань і вмінь студентів

Сума балів за тестові завдання	**Оцінка ECTS**	**Оцінка за національною шкалою для комплексного кваліфікаційного іспиту**	**Характеристика відповідей студента**
90-100	**A**	відмінно	Обсяг правильно розв’язаних завдань становить 90-100 %. Студент володіє уміннями і навичками розв’язування складних, нестандартних тестових завдань як обов’язкового так і підвищеного рівнів, демонструє розуміння змісту навчального матеріалу, розв’язує завдання правильно, обґрунтовано і раціонально.
82-89	**B**	дуже добре	Обсяг правильно розв’язаних завдань становить понад 82-89 %. У розв’язаних тестових завданнях зустрічаються окремі неточності і незначні помилки, які суттєво не впливають на правильність відповіді.
75-81	**C**	добре	Обсяг розв’язаних тестових завдань становить 74-81 %. Студент добре володіє уміннями і навичками розв’язування нескладних тестових завдань, демонструє розуміння змісту навчального матеріалу, знає властивості понять і вміє обґрунтовувати їх істинність, вміє логічно мислити, робити правильні умовиводи і судження.
69-74	**D**	достатньо	Обсяг розв’язаних тестових завдань становить 64-73 %. Студент задовільно володіє уміннями і навичками розв’язування нескладних тестових завдань. У відповідях на запитання тесту студентом допускаються несуттєві недоліки та помилки.

60-68	**E**	задовільно	Обсяг розв’язаних тестових завдань становить 60-63 %. Відповіді на питання тесту носять фрагментарний характер, свідчать, що студент відтворює знання поверхово, на рівні запам’ятовування, не вміє застосовувати їх в змінених умовах, міркує шаблонно.
35-59	**FX**	незадовільно	Обсяг розв’язаних тестових завдань становить 35-59 %. У студента відсутні просторова уява, знання, вміння і навички для розв’язування поставлених завдань.
1-34	**F**	незадовільно	Обсяг розв’язаних тестових завдань становить менше 34 %. Студент не усвідомлює змісту запитань тесту, його відповідь не має безпосереднього відношення до поставленого питання або відсутня зовсім, не вміє міркувати.

СТРУКТУРА ОЦІНКИ

Тестові запитання від 1 до 100 мають чотири варіанти відповіді, серед яких лише одна правильна. Необхідно вибрати правильний варіант відповіді (а, б, в, г) та позначити її в бланку відповіді біля номера завдання.

Загальна оцінка за тестові запитання оцінюється за шкалою від 0 до 100 балів, де кожна правильна відповідь становить 1 бал. Загальний бал оцінювання рівня знань студента вираховується згідно кількості правильних відповідей.

ЗМІСТ КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЛОГОПЕДІЇ

Тема №1. Анатомо-фізіологічні механізми мовленнєвої діяльності та акустичні характеристики усної мови.

Анатомо-фізіологічні механізми мовленнєвої діяльності. Акустичні характеристики усної мови.

Тема 3-4. Технологія корекції звуковимови.

Етапи корекції звуковимови: підготовчий, етап формування первинних вимовлювальних умінь і навичок, етап формування комунікативних умінь і навичок. Способи постановки звуку. Особливості корекції звуковимови при ринолалії.

Тема 5. Технологія формування мовленнєвого дихання.

Значення дихання в процесі мовлення. Технології формування мовленнєвого дихання при заїканні, ринолалії, дизартрії. Парадоксальна дихальна гімнастика О. М. Стрєльнікової.

Тема 6. Технологія розвитку інтонаційної сторони мовлення.

Спеціальна методика формування синтаксичної сторони мовлення. Спеціальна методика формування інтонаційної сторони мовлення. Використання комп'ютерних технологій у формуванні мовлення дітей.

Тема7- 8. Технологія корекції темпо-ритмічної сторони мовлення.

Зміст технологій формування відчуття мовленнєвого ритму при заїканні. Використання логоритміки при заїкуватості. Мовленнєві ігри для розвитку темпу, ритму мовлення при дизартрії.

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ДЕФЕКТОЛОГІЇ ТА ЛОГОПЕДІЇ

Тема 1. Предмет, завдання і методи логопедії.

Предмет і завдання логопедії. Характеристика зовнішнього мовлення в логопедії. Характеристика внутрішньої форми мовлення в логопедії. Лінгвістичні основи в логопедії. Методи логопедії.

Тема 2. Причини мовленнєвих порушень.

Основні причини патології дитячого мовлення. Вікові норми розвитку дитини. Основні форми і види мовленнєвих порушень у дітей.

Тема 3. Дислалія.

Визначення дислалії. Класифікація дислалій. Причини виникнення дислалії. Прийоми корекції дислалії удітей дошкільного та шкільного віку.

Тема 4. Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення.

Визначення фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення у дітей. Вплив порушення фонематичного слуху на розвиток усного мовлення дитини. Психолого-педагогічна характеристика дітей з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення. Організація корекційно-розвиткової роботи з дітьми з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовленням.

Тема 5. Загальне недорозвинення мовлення.

Визначення загального недорозвинення мовлення у дітей. Класифікація загального недорозвинення мовлення у дітей. Причини виникнення загального недорозвинення мовлення у дітей. Корекція загального недорозвинення мовлення.

Тема 6. Дизартрія.

Характеристика дизартрії. Причини виникнення дизартрії. Особливості обстеження дітей з дизартричними порушеннями. Класифікація дизартрії. Профілактика та лікування дітей з дизартрією.

Тема 7. Ринолалія.

Визначення ринолалії. Класифікація ринолалії. Основні форми ринолалії. Особливості розвитку дітей з ринолалією. Схема обстеження дітей з ринолалією. Логопедична робота з подолання ринолалії.

Тема 8. Порушення темпо-ритмічної сторони мовлення.

Класифікація темпо-ритмічної сторони мовлення у дітей. Визначення брадилалії. Класифікація брадилалії. Корекційна робота при брадилалії. Визначення тахілалії. Класифікація тахілалії. Корекційна робота при тахїілалії у дітей.

Тема 9. Заїкання.

Характеристика заїкання у дітей. Причини виникнення заїкання. Класифікація заїкання у дітей. Клінічне і психолого-педагогічне обстеження заїкуватих дітей. Профілактика заїкання у дітей.

Тема 10. Алалія, афазія.

Характеристика алалії у дітей. Причини виникнення алалії у дітей. Класифікація алалії. Здійснення лікувальної та корекційної роботи при алалії. Характеристика афазії у дітей. Причини виникнення важких порушень афазії у дітей. Класифікація афазії. Здійснення лікувальної та корекційної роботи при афазії.

Тема 11. Порушення писемного мовлення.

Характеристика дисграфії у дітей. Причини виникнення дисграфії. Класифікація дисграфій. Здійснення лікувальної та корекційної роботи при дисграфії.

СУЧАСНІ СИСТЕМИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Тема 1. Вступ. Загальні питання реабілітації.

Поняття про реабілітацію. Мета і завдання психолого-педагогічної реабілітації. Основні принципи реабілітації. Види реабілітації. Періоди та етапи становлення реабілітації. Роль зарубіжних та вітчизняних вчених у розвитку психолого-педагогічної реабілітації. Розвиток психолого-педагогічної реабілітації в Україні.

Тема 2. **Педагогічна реабілітація**. **Завдання, принципи та методи педагогічної реабілітації.**

Поняття про педагогічну реабілітацію. Мета та завдання педагогічної реабілітації. Принципи педагогічної реабілітації. Методи та засоби педагогічної реабілітації. Структура системи спеціальної освіти в Україні.

Тема 3. Особливості впровадження сучасних систем спеціальної освіти в Україні.

Особливості інтегрування дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Система інклюзивної освіти України. Науково-методичні підходи впровадження інклюзивної освіти.

Тема 4. Характеристика систем навчання, виховання і професійної підготовки осіб з особливими потребами.

Принципи і зміст спеціальної освіти в Україні. Організація лікувально-профілактичної допомоги і психолого-педагогічної реабілітації. Система управління спеціальною школою. Види спеціальної освіти. Дошкільна освіта дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Типи спеціальних дошкільних установ. Система професійної освіти для осіб з обмеженими можливостями здоров'я.

Тема 5. Організація системи педагогічної реабілітації для дітей з вадами розвитку.

Організація системи шкільної спеціальної освіти для дітей з вадами розвитку. Організаційно-методичні засади навчально-виховного процесу дітей з особливими освітніми потребами у спеціальних класах загальноосвітніх навчальних закладів. Зарахування учнів та комплектування спеціальних класів. Організація навчально-виховного процесу та психолого-педагогічної реабілітації у закладах спеціальної освіти.

Тема 6. Загальні питання психологічної реабілітації.

Основи психологічної реабілітації дітей з різними психофізичними можливостями. Становлення психологічної реабілітації. Поняття про психологічну реабілітацію. Практична психологія та психокорекція на практиці. Психотерапія.

Тема 7. Основні напрямки розвитку психологічної реабілітації.

Загальні психолого–педагогічні аспекти реабілітації дітей з обмеженими можливостями. Психологічна допомога. Моделі та методи психологічної реабілітації. Природа психічних явищ, які підлягають психокорекції. Спрямованість психокорекційного процесу активного соціально-психологічного навчання.

Тема 8. Основні принципи психологічної реабілітації дітей з особливими потребами.

Основні принципи сучасної реабілітації дітей з вадами здоров'я. Цільові проекти для дітей з обмеженими можливостями. Програми реабілітації для дітей з патологіями нервової та сенсорних систем. Система спеціальної освіти дітей з порушенням слуху. Спеціальні технічні засоби навчання для нечуючих дітей. Система спеціальної освіти дітей з порушенням зору. Особливості навчання сліпих та слабозорих дітей. Спеціальні засоби навчання дітей з порушенням сенсорних систем та їх реабілітація.

Тема 9. Зміст психолого-педагогічної реабілітації дітей із психофізичними відхиленнями.

Системи психолого-педагогічної реабілітації дітей з труднощами в навчанні (затримка психічного розвитку). Особливості навчання дітей з ЗПР. Система спеціальної освіти осіб з порушенням розумового розвитку (розумова відсталість). Психолого-педагогічна реабілітація при аутизмі та аутичних рисах особистості. Психолого-педагогічна реабілітація осіб з порушенням опорно-рухового апарату(дитячий церебральний параліч, сколіоз тощо).

Тема 10. Сучасні підходи до комплексної реабілітації дітей із вадами мовлення.

Поняття про логопедичну реабілітацію. Системи спеціальної реабілітації дітей з порушенням мови. Логопедія як засіб спеціального навчання дітей з порушенням мови. Логоритміка – дієвий засіб логокорекції. Періоди реабілітації мовних патологій. Логокорекція мовленнєвих порушень.

РОБОТА ОРГАНІЗАТОРА ІЗ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Тема 1. Інклюзивне навчання як один із пріоритетних напрямів забезпечення рівного доступу дітей до освіти

Сутність інклюзивного навчання. Міжнародні стандарти з прав людини у сфері освіти. Переваги інклюзивного навчання. Чинники розвитку інклюзивної освіти. Діти з особливими освітніми потребами.

Тема 2. Організаційні засади керівництва навчанням та вихованням дітей з особливими освітніми потребами у дошкільних навчальних закладах.

Організаційні аспекти навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами у дошкільних навчальних закладах. Особливості роботи вихователя-методиста в дитячому садку з інклюзивними та компенсуючи ми групами. Професійна діяльність вихователя-методиста спеціального ЗДО компенсуючого типу. Знання, уміння і навички вихователя-методиста. Кваліфікаційні вимоги до категорій вихователя-методиста спеціального ЗДО інклюзивного та/або компенсуючого типу.

Тема 3. Організаційні основи керівництва навчанням та вихованням дітей з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти.

Основи організації інклюзивного навчанням та вихованням дітей з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти. Основні завдання інклюзивного навчання. Перелік документів для організації інклюзивного навчання. Особливості планування роботи загальноосвітнього навчального закладу щодо впровадження інклюзивної освіти.

Тема 4. Організаційні основи керівництва у інклюзивних закладах загальної середньої освіти.

Заступник директора з навчально-виховної роботи як організатор впровадження інклюзивного навчання в загальноосвітньому навчальному закладі. Посадова інструкція організатора (методиста, заступника директора, координатора) з питань впровадження інклюзивного навчання в школі. Алгоритми організації інклюзивного навчання. Необхідні заходи щодо забезпечення права на середню освіту дитини з ООП, які має здійснити керівник загальноосвітнього навчального закладу.

Тема 5. Організаційні аспекти роботи методиста інклюзивної та/або спеціальної освіти.

Управління. Організатор (методист, заступник директора, координатор) з питань впровадження інклюзивного навчання в школі – член адміністративної групи. Психолого-педагогічний супровід. Організатор (методист, заступник директора, координатор) з питань впровадження інклюзивного навчання в школі – член міждисциплінарної команди фахівців освітнього закладу.

Тема 6. Організаційні аспекти роботи методиста інклюзивної та/або спеціальної освіти.

Взаємодія з соціальними партнерами. Взаємодія з батьками. Стратегія діяльності організатора з питань впровадження інклюзивного навчання. Форми взаємодії з батьками. Основні показники ефективності діяльності освітнього закладу з реалізації інклюзивної політики та практики.

Тема 7. Особливості кадрового забезпечення інклюзивно-ресурсних центрів

Статус фахівців ІРЦ. Штатний розпис ІРЦ. Проведення конкурсу на заміщення вакантної посади директора ІРЦ. Проведення конкурсу на заміщення вакантних посад педагогічних працівників ІРЦ. Посадові інструкції працівників ІРЦ. Професійна етика педагогічних працівників ІРЦ.

СУЧАСНІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Тема 1. Історія вивчення і сучасний стан проблеми порушень мовленнєвого розвитку у дітей.

Історичний аспект вивчення питання про первинні вади мовлення. Систематика порушень мовленнєвого розвитку.Основні форми і види мовленнєвих порушень. Сучасні класифікації мовленнєвих порушень.

Тема 2. Особистість і діяльність дитини з вадами мовлення.

Увага. Вольова дія. Особистість дошкільника з порушенням мовлення. Ігрова діяльність дошкільника з порушенням мовлення. Навчальна діяльність і особистість молодшого школяра з порушенням мовлення.

Тема 3. Психологічне вивчення дітей з порушеннями мовлення.

Організація та структура психологічного вивчення дітей з мовленнєвою патологією. Методи психолого-педагогічної діагностики, що використовуються при вивченні дітей з мовленнєвою патологією.

Тема 4. Логопедичні обстеження в системі комплексного вивчення дітей з порушеннями розвитку.

Логопедичні обстеження в системі комплексного вивчення дітей з порушеннями розвитку. Вивчення усної мови. Обстеження дітей з дизартрією. Обстеження дітей із заїканням.

Тема 5. Логопедична робота з подолання і корекції дисграфії.

Основні підходи до питання про логопедичної роботи при специфічних порушеннях письма. Методичні рекомендації щодо усунення Дисграфія на грунті порушення мовного аналізу і синтезу.

Тема 6. Технології психолого-педагогічного супроводу.

Психолого-педагогічний супровід. Етапи психолого-педагогічного супроводу. Технологія виявлення особливостей розвитку дитини, визначення її потреб для подальшої розробки корекційно-розвивальної стратегії. Технологія психопрофілактики як створення відповідних умов у закладі освіти з опорою на ресурси середовища .

Тема 7. Психолого-педагогічне вивчення відхилень в інтелектуальному розвитку дітей молодшого дошкільного віку.

Психологічні засади діагностики відхилень в інтелектуальному розвитку дітей молодшого дошкільного віку. Вимоги до добору завдань методики. Опис методик вивчення розумового розвитку дітей молодшого дошкільного віку. Інтерпретація особливостей виконання діагностичних завдань дітьми з різним станом інтелектуального розвитку та результатами порівняльного аналізу.

Тема 8. Психолого-педагогічне вивчення дітей з розладами аутичного спектру.

Специфічні розлади мовленнєвого розвитку у дітей з розладами аутичного спектру. Характеристика психомоторного розвитку дітей з розладами аутичного спектру. Напрямки корекційної роботи з дітьми з розладами аутичного спектру. Проведення гідротерапії з дітьми з розладами аутичного спектру.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Голуб Н. П. Сучасні системи психолого-педагогічної реабілітації : навч. посібник для студентів факультету дошкільної та спеціальної освіти вищих навчальних закладів / Н. П. Голуб; МОН України. Уманський ДПУ імені Павла Тичини. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2018. – 112 с.
2. Демченко І. І. Основи інклюзивної освіти / навчально-методичний посібник. – Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини ; уклад. І. І. Демченко. – Умань : Сочінський, 2013. – 149 с.
3. Колупаєва А. А. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / А. А. Колупаєва. – К. : «А. С. К.», 2012. – 308 с.
4. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: навчально-методичний посібник/ А. А. Колупаєва, О. М. Таранченко. – К. : «АТОПОЛ», 2010. – 96 с.
5. Логопедія: [підручник] / За ред. М. К. Шеремет. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 375 с.
6. Малишевська І. А. Професійна діяльність психолого-педагогічних фахівців в інклюзивному освітньому середовищі : Методичні рекомендації. Умань : «ВПЦ» Візаві, 2016. 52 с.
7. Малярчук А. Я. Обстеження мовлення дітей: [дидактичний матеріал] / Антоніна Яківна Малярчук. – К. : Літера ЛТД, 2003. – 104 с.
8. Малярчук А. Я. Дидактичний матеріал для виправлення мовленнєвих недоліків: [навчальний посібник] / Антоніна Яківна Малярчук. – К. : Літера ЛТД, 2005. – Ч. І. – 272 с.
9. Малярчук А. Я. Дидактичний матеріал для виправлення мовленнєвих недоліків: [навчальний посібник] / Антоніна Яківна Малярчук. – К. : Літера ЛТД, 2005. – Ч. ІІ. – 184 с.

10. Манько Н. В. Діагностика та корекція мовленнєвого розвитку дітей раннього віку: [науково-методичний посібник] / Наталія Володимирівна Манько. – К. : КНТ, 2008. – 256 с.
11. Практикум по специальной психологии: Учебно-метод. пособ. / Под научн. ред. Л. М. Шипицыной. – Спб. : Издательство «Речь», 2003. – 122с.
12. Програми загальноосвітньої школи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. / Під ред. Шеремет М. К. – К., 2005.
13. Савченко М. А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей / Марія Аврамівна Савченко. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2007. – 160 с.
14. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В. І. Бондаря. – Луганськ : Альма-матер, 2003. – 436 с.
15. Тарасун В. В. Логодидактика. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів / В. В. Тарасун. – К. : Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2004. – 348 с.
16. Хрестоматія з логопедії: Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринолалія: [навчальний посібник] / За заг. ред. М. К. Шеремет, І. В. Мартиненко. – К. : КНТ, 2008. – 380 с.
17. Федорович Л. О. Професійна діяльність логопеда в умовах реабілітаційного центру / Л.О. Федорович // Імідж сучасного педагога, № 9–10, 2008. – С. 58 – 62.
18. Чепка О. В. Теорія спеціальної освіти навчальний посібник / укл. О. В. Чепка – Умань : ВПЦ «Візаві», 2017 – 104 с.
19. Шпак В. П. Реабілітаційна педагогіка: Навчальний посібник / В. П. Шпак. – Полтава : АСМІ, 2006. – 328 с.

Затверджено на засіданні кафедри спеціальної та інклюзивної освіти протокол № 2 від 24 вересня 2020 р.

Завідувач кафедри Лемещук М. А.